

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Kainuun hyvinvointialue kiinnittää lausunnossaan erityistä huomiota maaseutupoliitiikan kehittämiseksi harvaan asuttujen maakuntien osalta etenkin hyvinvoinnin, turvallisuuden ja elinvoiman keskinäisten vaikutusten osalta.

Hyvinvointialueen näkökulmasta hallituksen tavoite ”koko Suomen mahdollisuuksia, maaseudun elinvoimaisuutta ja huoltovarmuutta edistetään sekä torjutaan alueiden eriarvoistumista” ei nykyisellään toteudu ilman voimakasta panostusta maaseutupoliitiikan erityiskysymyksiin. Kainuun hva esittää harva-alueiden kehitysohjelman pilotointia, jossa kohdennetaan valtion erityistukea hyvinvoinnin, turvallisuuden ja elinvoiman edistämiseksi.

Tarve ja perusta erityisille toimille harvaan asuttujen maakuntien kehittämiseksi on selvä. Kainuun hyvinvointialue korostaa koko maan asuttuna pitämisen merkitystä Suomen elinvoiman kannalta. Kyse on laajemmasta asiasta kuin väestön sijoittumisesta maan eri osiin. Aluetalouden toimivuudella, palveluilla ja infrastruktuurilla tuotetaan edellytyksiä myös muualle maahan sekä kansainvälisille toimijoille. Asuttavuutta tulee vahvistaa esimerkiksi asuntorahoituksiin suunnattavilla sekä tieverkon ylläpitoon suunnattavilla erityistuilla. Alkutuotannon kannalta huoltovarmuuden ylläpitäminen tulee olla itsestään selvää – maatalouden elinvoimaan on panostettava erityisesti.

Julkisten palveluiden pohjana on kestävä ja elinvoimainen talous. Vastaavasti yhteiskunnan turvallisuus edellyttää toimivia hyvinvointirakenteita. Kaikki nämä muodostavat kokonaisuuden eli

yhden osatekijän heikentyminen voi vaarantaa muiden toiminnan. Erityisesti nämä korostuvat maaseutuvaltaisilla ja harvaan asutuilla alueilla.

Elinvoima on kuitenkin ymmärrettävä laajasti taloutta suurempana käsitteenä: työpaikkojen ja sujuvan arjen asuinympäristön lisäksi esimerkiksi yhteisöllisyyden ja kulttuuristen tekijöiden kautta välittyvänä hyvinvointina. Tarvitsemme lisää kokonaisvaltaista ajattelua, jotka vahvistavat alueiden kehittämistä. Julkisen sektorin omien toimien lisäksi huomiota tulee kiinnittää myös kolmannen sektorin resurssien ja toimintaedellytysten vahvistamiseen. Tällä voidaan täydentää julkisia palveluita sekä vahvistaa digitalisaatiokehitystä.

Kestävän kehityksen näkökulmasta maaseutupolitiikassa tulee huolehtia ympäristön ja luonnonvarojen turvaamisesta siten, ettei maaseutua nähdä vain raaka-aineresurssina, vaan monimuotoisuuden säilymistä tukevana arvona.

Kainuun väestön hyvinvointia ja terveyttä kuvaavat indikaattorit ovat monilta osin selvästi maan keskiarvoa heikompia. Keskeiset haasteet liittyvät elintapoihin, työ- ja toimintakykyyn, toimeentuloon, mielenterveyteen, yksinäisyyteen ja turvallisuuteen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteitä on tarpeen suunnata ja vahvistaa näihin haasteisiin liittyen. Hyvinvointi ei kuitenkaan rajoitu vain terveydellisiin ja sosioekonomisiin tekijöihin, vaan myös sosiaalisuutta, sivistystä ja virkistystä tukeviin kulttuurin muotoihin. Tämän vuoksi esimerkiksi vapaan sivistystyön toimintaedellytykset on turvattava myös maaseutumaakunnissa.

Hyvinvointialueiden vastuulla olevien palveluiden rahoitustaso asettaa niille vakavia haasteita velvoitteista suoriutumisen ja talouden tasapainottamisen samanaikaisuuden vuoksi. Tämän vuoksi hyvinvointialueiden omien kehittämistoimenpiteiden lisäksi on kriittisen tärkeää huomioida sekä valtion palvelureformit että alueille suuntautuvia muita toimia, kuten tässä lausunnossa esitettyä kehitysohjelmää.

Kainuussa on vahva maakunnallisen yhteistyön historia, jolla on pystytty vastaamaan aikaisempiin rakennemuutoksiin. Etuna on etenkin maakunnan suhteellinen pienuus, joka mahdollistaa ketterät toimet eri tehtävissä. Valtion ohjauksen näkökulmasta tämä avaa mahdollisuuksia kokeilla kehitysohjelmien vaikuttavuutta harva-alueiden tueksi.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

-

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Maaseutualueiden väestönmuutoksen hillitsemiseksi tarvitaan laajaa vaikuttamista alueiden elinvoimantekijöihin. Näitä ovat yrityksille ja maataloustuottajille suunnatut investointituet ja verokannustimet sekä asunto- ja yritysrahoitusten helpottaminen myös kasvukeskusten ulkopuolella.

Veto- ja pitovoimaa tulee lisätä turvaamalla investointi- ja TKIO-ohjelmien resursseja. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä on suunnattava laaja-alaisesti myös Itä- ja Pohjois-Suomeen.

Paikalliskulttuuriin, yhteisöllisyyteen ja henkiseen toimintakykyyn liittyvät tekijät vahvistavat ympäristöön kiinnittymistä taloudellisten tekijöiden lisäksi. Näitä on tuettava peruspalveluiden ja perusinfrastruktuurin ohella osana maaseudun elävyyttä.

Kannattavan yritystoiminnan jatkamiselle on saatava merkittävää kannustetta. Työtä on, mutta asuinympäristön ja sen tekijöiden vetovoima on turvattava, jotta tekijöitä löytyisi jatkossakin.

Palveluverkkomuutosten osalta on ensisijaisesti turvattava hyvinvointialueiden alueellisten erityispiirteiden mukainen rahoitus. Harva-alueiden palveluita heikentää rahoitusvajeiden lisäksi myös tekijäpula. Alueen nuorisoikäluokat ovat merkittävästi pienempiä kuin muualla maassa ja lähitulevaisuudessa eläköitymisen kasvu lisää työvoiman tarvetta.

Työ- ja opiskeluperäistä maahanmuuttoa tulee sujuvoittaa ja varmistaa työvoiman saatavuutta myös maaseutualueilla esimerkiksi rekrytointitukien avulla. Myös joustavan korkeakoulutuksen ja aikuisille suunnatun uudelleen kouluttautumisen mahdollisuuksia tulee vahvistaa.

Konkreettinen keino saada valmistuvia ammattilaisia on käynnistää alueellinen opintolainahyvityksen menettely sekä yrityksille suunnattu rekrytointituki harvaan asutuille alueille.

Pohjoisen alueen turvallisuusstrategisen merkityksen korostuessa alueen huoltovarmuuteen panostaminen on erityisen tärkeää. Kainuulla on keskeinen asema ns. vyötärön alueen turvaamisessa.

Kokonaisturvallisuuden näkökulmasta on ratkaisevan tärkeää korostaa myös maatalouden elinvoiman vahvistamista. Ilman alkutuotannon panosta yhteiskunnan kriisinsietokyky laskee ratkaisevasti. Maaseutupolitiikassa on huomioitava myös maatalouden kriittisen infran ja investointien tukeminen.

Kokonaismaanpuolustuksen kannalta terveydenhuollon resurssit on turvattava kaikissa turvallisuustilanteissa. Esimerkiksi nykyisen sairaalaverkoston infrastruktuurin ja henkilöresurssien turvaaminen mahdollistaa valmiuden ylläpitämisen myös laajamittaisten kriisien osalta. Asia on edelleen ajankohtaistunut NATO-liittouman huoltovarmuudelle asettamien vaatimusten myötä.

Liikenneinfra ja -yhteydet ovat keskeisiä alueen elinvoiman kannalta. Maa-, raide- ja lentoliikenteen lisäksi tietoliikenneyhteyksien kehittäminen edellyttää investointeja. Tässä on korostettava, että kyseessä eivät ole pelkästään normaaliolojen toimintaan liittyvät tarpeet, vaan keskeisiltä osin myös valmiuteen ja varautumiseen linkittyvät toimet. Kansalaisten kannalta tieverkoston (ml. yksityistiet) kunnossapito on erityisen olennainen tekijä.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

-

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

-

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuosituks

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuosituks (24 kpl) olennaiset?

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

-

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuosituks (1-5 kappaletta)?
(Merkitse kehittämissuositusten numerot 1-24)

11, 12, 15, 16, 20

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohaisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

-

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

-

Mäenpää Sami
Kainuun hyvinvointialue

Pekkala Terho
Kainuun hyvinvointialue